

BUITEN

25^E JAARGANG N°. 47

ZATERDAG 21 NOVEMBER 1931

Foto Uta

PAPOEA-SPES PATRIAE VAN NIEUW GUINEA

<i>Redactie: Mr. P. J. A. BOOT</i>	INHOUD
EEN VREEMDE HISTORIE. (EEN ENKHUIZER VERTELLING), DOOR ALIE VAN WIJHE-SMEDING	BLZ. 554, 563
PAPUA (GEÏLL.), DOOR W. K. A. BURGHARDT	BLZ. 553, 556—559
HET DUIVELSVUUR VAN SCHIERMONNIKOOG (SLOT), DOOR U. G. DORHOUT	BLZ. 557—559
DE ROZEN VAN ELIZABETH, DOOR F. DRIJVER	BLZ. 559—560
ZWERFTOCHTEN DOOR EN IN PERZIË (GEÏLL.), DOOR DR. C. DE MAREES VAN SWINDEREN	BLZ. 560—562
OM EN BIJ „DE GEESTEN” (GEÏLL.), DOOR A. W. FRANCKEN	BLZ. 562—563
WENKEN VOOR TUINBEPLANTING (NAJAARSZORGEN), DOOR B.	BLZ. 564
HET IN 1765 GEBOUWDE STADHUIS TE SNEEK (ILL.)	BLZ. 563
GEVELSTEEN VAN HET HOFJE TE GRASWINCKEL TE DELFT EN BINNENHOF V. H. IN 1664 GESTICHTTE ST. ANTHONY-GASTHUIS TE GRONINGEN (ILL.)	BLZ. 564

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74-76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

EEN VREEMDE HISTORIE

DOOR ALIE VAN WIJHE-SMEDING

EEN ENKHUIZER VERTELLING

HET getraliede Staversche Poortje silhouetteert nu wat donker-mysterieus tegen de bleeke luchten, en over het vaal-roode zeemuurtje schuift met de al Forscher aanblazende Noord-Ooster-bries een zware reuk van meermolm.

Het Diaconie-mannetje kijkt schuin van terzij, met tranige oogen naar me op, ook en-passant bij de groet ziet hij kans voor een praatje.

„'n Waai”, zegt hij gesmoord in de wind, en de wind buldert vinnig op hem los. „'n Waai . . .”, en het mannetje is blauw in de wangen. „De luwte opzoeken?”, netelt hij dadelijk daarover. „Ik — h'm, ik zeg altijd voor een vast woordje: de luwte die tref je bij de Noorderpoort, het Kerkhof! Maar dat paadje? Daar is het blakker, jawel, jawel, en ik dacht zoo: heb ik geen kennis aan je? Jajek, van aanzien . . . h'm, maar je mochte mijn er 's niet kanne: Doede Adriaan van de Hamel om je te blieve, Adriaan met een Amsterdamsche A en Hamel met een Haarlemsche H, om je te blieve! Maar die duivelsche wind, ja-w-ja . . . en Doede zegt iedereen, Doede zei m'n Moeder en m'n vrouw en Doede zeien me kammeraas ook . . .”

Het manneke lacht er 's oolijk en hij kijkt, of hij wat te vertellen heeft.

Ook al de tijd, dat hij zoo voor me uit op de Wierdijk tegen de stijve bries optornde, had hij mijn stadige belangstelling al: rank, schraal figuurtje, knap verzorgd, strak in de jas met de hatelijke biesjes, schouders parmantig recht, het haar als gewitseld onder zijn stijve petje uit, en voortdurend zoo maar voorttobbend met zijn stram-stijve pasjes.

Alsof hij me dan nu al jaren gekend heeft, begint hij met een vertrouwelijk praatje.

„Jawel, wel-já-á, nou wist hij het ommers zeker, hij kon me bèstig . . . alleen maar niet thuisbrengen, zie je, het gaat zoo as je oud worde, namen en zoo . . . het wordt alles wat bleekies in je hoofd, maar van aanzien . . . w-ja, w-ja! En het Kornuitje hêt me verteld: je kwamme daar wel er 's op een bakkie thee! Goeie lobbies van een kerel, die Sip, hee? En belezen, be-lé-zen, slim . . . slim, maar — vin' jij nouw ook niet — wel wat houtherig op zijn tong; hee?, wat hóuterig . . . hij kan niet te best van zijn woorden afkomen. Ja-nou, en hóe staat het er ook weer van Mozes: zwaar van mond enne . . . en zwáar van tong, nou nèt persies, en Doede zegt hij teugen me, Doede as jij haar er 's te praaïen komme . . . ze mag merakels graag zokke vertelsels, licht jij haar dan er 's in over . . . datte van Piet Kakelbont en de Eifeltoren! En nou net, nou nèt docht ik bij mijn eigen, daar heb je haar nou, ja-wel . . . ja-wel, dat is haar en as ze er

nouw sjenie toe hêt . . . ? Ja? Wel sjenie? Zoo . . . zoo . . . ?”

Doede's oogen pluren en zijn mond wipt op in de hoekjes, een lach glundert hem over de wangen. Meteen en wat vagelijk begint hij de vertelling.

„Ja-w-ja, het was dan ook een merakels-vreemde historie, merakels vreemd, zie je! Maareh, dan kon je er ook weer van leeren dat je niet te brutaal tegen het duister moest wezen!

Piet, die was onhebbelijk-sarrig, plagerig begrijp je, en de Eifeltoren die had een . . . een booze macht over hem, want nou wou de zegger wel er 's zegge . . . Piet Kakelbont had de Eifeltoren zooveel als uitgedaagd! „As jij wat besonders kennen, toovenaar Langlijf, ik bin je proefkonijn!” Een proefkonijn, zie je, dat is zoo'n beesie, datte de dokters gebruiken om te zien, hoe lang ze aan je snijen en kerreven kennen, eer je er van het hoekie omgane. Nou, maar wat Piet daar dan zoo af te kraken stond, begrijp je wel, dat was véel te brutaal tegen de duisternis, w-ja, w-ja, en van die tijd af was er dan ook die misère begonnen met hem: w-ja, zeker-en-wis, een dag er na: Piet's-vrouw's-Moeder de zenuwen-zinking-ziekte, een maand gelabbereerd, lag ze met de rozen op haar wangen in haar laatste woning. Piet zijn vrouw de dubbele-derde-dagsche koorts en dat was sukkelen en dat bleef sukkelen. Piet zijn jongens, de eene dut en de andere dat: zeere hoofden, datte ze telkens getrokken mosten worden, bloedvinnen en zweeren en kokkers van puisten, gezwellen, affijn, krek en percies of . . . of alle de booze plagen uit Egypte-land over hullie hoofden losgebroken wasse, zie je, en dat over allemaal, van de kleinste tot de grootste, Piet niet uitgezonderd. Hee? Wat zeg je? Wat of daar de Eifeltoren nou mee te maken hêt? Gossie-mijne, een zeermaker was hij, een zeermaker en een koorsmaker. Pijpie-kaneel noemden ze hem ook wel, hij was tijen in de Oost geweest, zie je, en zoo'n zwarte knul daar had hem een boel tooverkunsies ingestoken! Nou, dá's goed, en met dat sukkelen al degelijk in het labberend, werd het nog erger met een nieuwe plaag en een versch kwaad in de haringteelt . . .”

Doede snuit zich met fanfareachtig geschal de neus, en even blijft hij dan op de wel wat beangstigende glibberigheid van het sopperige brei-weeke voetpaadje zee in turen.

De reuk van de meermolm schuift er duf-dringend over de mos-bekorste wering en bij het keien-dammetje aan de grauwwerrapte aalhorren hangen groote groene sluwen wier, het water daar in de diepte praat met een driftig kelig snatertje, zoo of er onder de grijs-witte dein-woeling, een paar oude mummelende wijfjes bij een thee-babbeltje, aan het bakkeleien geslagen zijn.

Het oud manneke zwoegt al weer verder, en zijn stem is treuzelig als de gang van zijn voeten.

„Dat was dan toch ook best te begrijpen, hee, na een vaste winter: bestendig hard vries weer, het was zoo secuur als het Evangelie van Johannes: rijk haring! En dan toen ook, een mooi voorjaar, en elkeen die in de ijsbarelijke kou van de winter tot op zijn botten verkleumd was, en armoe-troef in zijn woning, die kwam met het immese haringteeltje weer mooi boven-Pampus, en kreeg zodoende een mooi spaarstuivertje voor de magere staart van het jaar. Nou, dá's goed, dá's goed . . . en dat had Piet Kakelbont dan ook zoo in zijn brein, zie je, en wat pipsch en ook zwijgzamer dan voorheen, bracht hij met de andere maats zijn beugie uit, enne . . . en drie-man-sterk: zijn half-zieke oudste jongen aan boord en een kléin maatje. Nou, rouw weer . . . rouw! En die zeit dat het Zuiderzeetje een waschtobbe is, die hêt er vier van de vijf uit zijn kerse-pit, want hij zellefers, alle zeeën bezworreve, hoor, en dus . . . maar het kan er best spoken. Nou, dá's goed, dá's goed, en zoó als hij dan zei, nog wat kil, vroeg in de tijd, waaiërig, en Piet lang niet lekker, een hoofd omtrent als een rottige savoye-kool. Enne . . . en zoo aan het roer, kwam hij dan ook de haven in, en daar staat Pijpie-kaneel aan het Hoofd, Pijpie-kaneel of . . . offe de Eifeltoren zoo gezeid, op zijn rooie heeren-pantoffels, en een horlosie-ketting breed over zijn dikke buik. En Pijpie-kaneel, die hêt dik-op schik. „Een rijke vangst”, lolt hij. „Rijke vangst morrege . . . hi-hi, en dáar geef ik een rondje op, Pietje Kakelbont!” Grijnzen man, als de barelijke duivel. Tnou! En de luiden daar om heen: Hannesie Spekzwoerd en Ceesie van Waterloo, Zebelon en Roel Nachtliech en meerderen, meerderen . . . Het was hem ommers honderden-duizenden malen verteld? Dat was knikken tegen elkaar, knikken, hee, en voor de naaste verwachting dat er een gruwbarelijkheid in Piet Kakelbont zijn netjes zal verzeild raken, het een of andere zeemonster, begrijp je wel, en die dan meteen Piet zijn beugie naar de

maan helpen zou, zóo-iets, zie je! En Piet zellefers, nou wou hij dat beslist niet weten, zie je, maar na al die beroerderigheid daar hij mee omgetobd had, murwer, was hij ook iet-of-wat afgetrokkener tegen de Eiffeltoren, geen gibbetjes meer terug, zie je, maar als hij hem passeerde hield hij zijn kop een andere kant uit. Ja-ja-ja, het regenwater in zijn bak was ook bloed-rood geworden, en geeneen tot de Dokter-an-toe niet, die begrijpen kon, hoe dat water zóo geworden was. En ze hadden ook pieten, pieten bij de vleet, luizen . . . dus je wil er het slimste niet van zeggen, alleen wat afgetrokken was hij . . . wat afgetrokken. En hij zei dan toen ook, toen hij zoo koud en nat op zijn schuitje de haven in kwam, geen boe en geen ba. Dá's goed, dá's goed: de andere ochtend halen, en elk-een hoogelijk nieuwsgierig hoe dat met Pietje zijn beugie afge-loopen was. Wat zal er uit die netjes van Kakelbont te voor-schijn kommen? Dat werd er gefluisterd, zie je. Een dood-kist, zei de een. En een ander dacht weer wat anders: een zee-marmin, die hem naar omlaag trekken zou. En al zuks meer. Maar . . . maar, wat denk je nou dat er wezenlijk en waar-achtig in de netjes van Piet Kakelbont zat? Bedenk je er 's? Zoo, weet je hêt niet? Geef je het op? Goed zoo, goed zoo . . . nou, geen garnalenkop en geen azie leven. Geen vin en geen schub en geen staartje en geen . . . geen veltje, niks-niemen-dal zat er in, en dat ging me daar als een tillegrafietje rond, hee?, en elk-een liep te hoop en elk-een moest daar het zijne van hebben. Schoón zoals hij in zee gekommen was, de heele gansche beug, en de een zei: dat heb je er van, en de andere: je eigen schuld, en een eigenwijze derde man: je hebben veuls te weinig gewicht op je netjes, daar leit het hem aan . . . maar dat was larie hoor, finale larie hoor, want met die zelfde netjes had Piet Kakelbont dan toch altoos een zuinig-redelijk stukkie brood opgepikt, geen broodje met ham, zie je, maar toch ook weer niet: brood zonder boter. Nou, dá's goed, dá's goed . . . en de Eiffeltoren die stond daar dan ook, ofschoon een beetje op een afstansie, en de lol een duim-dik op zijn fasie! Elk-een had haring, ieder had rijkelijk beesies die morgen. Maar Piet Kakelbont tusschen al die overvloed in: géen-eén beesie, en geen vin van een beesie, geen staartje! Ja, ja, als je het duister durreve uitdaget, hee? Als je dat . . . dat durreve . . ."

De norsche wind giert over de kil-leege achterstraat en Doede's stem breekt in een scheurende hoest. Gebogen blijft hij dan even in de luwte van het Doele-café staan-te-bekomen. Zijn ademen reutelt wat snorkerig en aan de paarsige top van zijn bochelinge neus hangt een groote traandrup, Doede's oogen zijn vochtig.

Er tript een sneeuw-blanke duif over het melancholische weggetje en over de blakke grachtjes welven room-gele bruggetjes, op een daarvan gaat een kreupel oud bedelvrouwtje in een roode doek.

Het stadje is hier half dorp.

De loeiende roep van een koe en het blaten van een schaa-p klaagt, ijl door de afstand, door de spookachtige stilte, dof-koper melk-gerei glimmert tegen de verweerde wijd-open deur van een oude stal, en een klein vleugje licht maakt ook de weëig-dampende mestvaalt aan de gracht-overzij, koperig-bruin. In het groene water, vlak er langs, drijven als doode bloemen kleine witte eenden, en de stilte buigt zich als met aandachtige oogen over alles heen.

Doede loopt nu weer bekomen en hij praat monterder.

„Nou, ja-ja, wat hij dan zeggen wou, hee? Piet Kakelbont, toén . . . suf en kapot van de groffe schrik, en driftig nam hij toch alles van zijn boeltje nog er 's terdege op, of er toch soms met menschen-mogelijkheid, zoo het een of ander aan mankeeren kon, maar alles solied . . . en alles goed voor mekaar, niks aan te zien en niks aan te ruiken, en . . . pst, zoo brengt hij hem weer in het vischwater terug. Het spulletje secuur over boord gezet, vlaggetjes er netjes bij, één en andere maal, op hoop van zegen! En de andere morgen, wat denk je dat hij toen in zijn netten . . . ? Zóo, weet je het niet? Geef je het op? Nouw, nouw . . . kieuw nog rieuw had hij er in, hom noch kuit! En de anderen? De mazies vòl! Bijkans in elk mazie een haring, tja-já . . . dat de doop óver de visch liep, wat toen wier ze op lange-lest mest voor de boer. Affijn, dat doet nou niks ter zaak af, zoals het Kornuitje voor een vast woordje hêt, maar Piet Kakelbont tureluursch van de nijd. En Pijpie-kaneel, of de Eiffeltoren zoo gezeid, dik-op in zijn sasserement, geintjes-tappen, grimassen uit-halen, rondjes-kedoo-geven aan het schorem, enzoovoort . . . enzoovoort! Maar wat wil het geval, dat blijft dan zoo, dag in, dag uit. Op het end, en toen Piet Kakelbont al grauw en

scheel van het hartzeer en de zorg keek, kwamen er een paar bevrinde maats naar hem toe en die zeien: „Wij-lui-jen hebben een plan! En dat plan is: jij brenge je beugie weer in zee en jij blijve er bij en wij-lui-jen blijven er ook bij! Vlak in je contrijje! En as die verrekte Pijpie-kaneel daar aan durft te genaken met zijn vervloekte klauwazie, dan slanen wij-lui hem zijn pooten dwars onder zijn achterwerk vandaan!” Aangenomen, zeit Piet Kakelbont, aangenomen! En nou moet je begripen: zullie al-gedrieën, en een hoop andere lui ook, steen-vast in de overtuiging, dat de Eiffeltoren 's nachts, voór dag en voor dauw, de haringkies met behulp van zijn zwarte Patroon uit de netjes kwam pluizen! En het Hoofd-van-Jut en Pieterman-staan-vast, eerste klas rabouwen, bevreesd voor duivel noch dood, die zouden hem dat daar 's netjes voor mekaar maken. Nou, dá's goed, dá's goed . . . en de kerels met zijn vieren of vijven . . . want één van hullie knechtsen lieten ze op hullie eigen scheepies de wacht houden, en ze hadden aan weerskanten van Piet Kakelbont geschoten, hullie beugie uitgeschoten, begrijp je, aan de Ril! Goed, goed, dá's bestig, zoo bij elk een knecht aan boord uit-te-kijken. En zullie met knoeten en zware stokken op de Eiffeltoren aan het loeren. Zoó uren en nog er 's uren zwijgende uitkijken in de eenlijke nacht, dood-stil op zee, geen kruimeltje maan, maar een hemelsche heldere sterrenlucht, en stil dat je het geringste zuchie konne verstaan. Dá's goed, dá's heel goed . . . en koud en verstevan van de kou zaten ze er zoo tot . . . tot aan het krieken van de morgen, hullie knoesten, stijf om de stokken, klaar om de Eiffeltoren op zijn test te geven, zoo hij maar komen zou, met zijn kornuit! Ja . . . ja, bèstig, heél goed, maar geen mug genaakte er, niks niemendal genaakte er, geen schaduwte van een mensch. „Vandaag zel jij visch hebben, makker”, zeit het Hoofd-van-Jut, „een weerskoensch mooie gelegenheid . . .” En Pieterman-staan-vast die sprak: „Je kanne de haring verdompeld luchten, Piet, vannacht hêt die selderemetsche Pijpie-kaneel geen korreltje lef in zijn lichaam, jongen!” Bráaf-zoo-te-zamen, bráaf-zoo . . . en ze wachten nog een poosje, en toen op slot dat was halen gezeid, hee, halen. Goed . . . bestig, dá's gauw verricht, en . . . wat denk jij nou, dat er toen in de netjes van Piet Kakelbont zat, wat er toé in die netjes . . . ? Weet je het niet? Geef je het op? Nou . . . nou geen lintjen en geen vlintjen, géen dóndertjen zat er in! En het is een erge zonde dat ik het dure woord zeg, maar geen dondertjen! Mensch, mensch! En toe . . . de moele van die kerels, die verblufte facies! Moet je gerust rekenen, dá's een oortjen de persoon waard geweest! En tja-ja . . . en lang . . . lang hebben ze er nog van getuigd: het Hoofd-van-Jut en Pieterman-staan-vast, want hullie eigen netten barstende vol, bårstende vòl! En toen ze aan de haven kwamen hee, wie stond er met zijn neus op het Havenhoofd? Pijpie-kaneel! En grijnzen, man, grijnzen, dat het Hoofd-van-Jut hem haast nog een opgepikt brok drijf-hout naar zijn harsens wou smijten! Affijn, dá's goed, dá's bestig, maar dat is door de tijd zoo ver geloopt, dat haast elk-een van zijn redelijke centjes nog wat afdokte aan Piet. En hij hêt dat aangenomen ook, maar met een verbeter bek, zien je, met een verbeter bek . . . Want je kan dan soms-te-met menschen aantreffen, die geven met hullie rechterhand en hullie linker hêt er geen weet van. Maar je kanne ook menschen tegenkomen, hee, die zouden voor een giffie aan een arme ziel wel een halve cent in vieren willen bijten, en bij elk zoo'n vierde partje zouden ze dan ook graag een dozijn vermaninkies zus-en-zoo willen leggen. Zoodat, as je nou een goei-je verstaander binne?, met een verbeter moel pakte Piet de schamele centjes aan, want al hêb jij ongelijk en al voel je dat nog zoo sterk en met zwaar hartzeer . . . als je dertig, veertig keer achter-me-kander je pekel-zonde rauw onder je neus gehouden wordt, hee, dan heb jij op-lest geen berouw meer, maar dan heb je heel wat anders! En Piet? Een 'broken-kerel, wat most hij? Zijn huishouwing verrapte, zijn jongens vershandeleseerden tot uitgeveiegeleerde dieven, zijn wijf had er de fut uit en ze kwamen zoo, het heele zoodje te zamen, haast om van het vuil en de honger! Nou en daárom, wat most Piet anders, hee?, dan aanpakken en dank-je zeggen? Maar na verloop van tijd, diezelfde Piet Kakelbont, of hij versteende! En er kwam geen menschelijk geluid meer van zijn lippen. Het was omtrent of hij de spraak en . . . en de rede verloren had. Nou goed, goed, bestig, dat blijft zoo . . . en dat blijft zoo, en zijn eenige hoop dá's het visschen om kabbellauw op de Noordzee. Maar na verloop van tijd, toen hij uitvoer, Pijpie-kaneel weer aan het Havenhoofd.

(Slot op blad. 563)

Foto's Uja

AAN HET STRAND VAN PAPUA, HET OOSTELIJK DEEL VAN NIEUW GUINEA

PAPUA

PAPUA, het zuid oostelijk deel van Nieuw Guinea, werd den eersten September 1906 door de Britsche regering administratief overgedragen aan de Commonwealth of Australia, kortweg Australië genoemd. Dit 87.786 vierkante mijlen groote gebied gelieve men niet te verwarren met het daarvan ten noorden gelegen Australische mandaatgebied van ongeveer 70.000 vierkante mijlen, het Kaiser Wilhelms Land van vóór den oorlog, dat den 17den Sept. 1914 door den toenmaligen gouverneur van Duitsch Nieuw Guinea aan de door de Australische regering uitgezonden gecombineerde expeditie werd overgegeven. ☒ Van de inboorlingen, Melanesiërs, wier aantal niet is op te geven, aanzien het binnenland nog niet onder Gouvernements-contrôle is gebracht, waren den dertigsten Juni 1929, 6729 in dienst van de op dat tijdstip in Papua resideerende 1523 blanken. 60.136 acres waren toen in cultuur gebracht, waarvan 48.363 voor den cocospalm-aanplant, 8804 voor rubber en 1750 voor hennep, zoomede 315 acres voor kapok; de resterende waren beplant met koffie, rijst, katoen, vruchtboomen, enz.; aan copra, het gedroogde vruchtvliesch van den cocosnoot, werd in dat jaar tot een waarde van £ 214.051 uitgevoerd, voor het grootste deel uit Port Moresby, de hoofdstad. ☒ De aan de kust wonende inboorlingen houden zich, voor zooverre de mannen betreft, met de vischvangst bezig; op bijgaande foto ziet men twee in de buurt van de hoofdstad gelegen belangrijke visschersdorpen, met name Hanuabada (hanua beteekent dorp en bada groot) en Elevara. Gelijk duidelijk is te zien, zijn de huizen op palen gebouwd, welke niet alleen den bewoners tot huisvesting dienen, doch ook de voor consumptie bestemde varkens, welke laatste voor het merendeel nimmer den beganen grond betreden en als gevolg daarvan buitengewoon lange nagels hebben, soms 7 centimeter lang. ☒ De bewoners zelf slapen op uit gedroogd gras of bananenblaren vervaardigde matten. Hun hoofdvoedsel is „taitu”, een soort broodwortel, door de Engelschen „yam” genoemd; afhankelijk van hun maat-

schappelijken welstand worden rijst en meel gekocht. Over het algemeen blijken deze inboorlingen bijzonder intelligent te zijn, wat naar voren komt, zoodra zij met blanken in aanraking komen. ☒ Inboorlingen, die dertig jaar geleden nog menscheneters waren, zijn thans in dienst der blanken als huisbedienden, timmerlieden, chauffeurs, machineschrijvers, ja zelfs eenigen als klerken, en zijn volkomen vertrouwd met de Engelsche taal. Naijver speelt bij deze zwartjes een groote rol, een verschijnsel, hetwelk bij vele kleurlingen is waar te nemen; wat hij kan, kan ik ook, zeggen zij; ongeacht het risico dat zij daarbij loopen; zij rijden en rossen er maar oplos, om, ingeval er een ongeluk plaats heeft, vol berusting te zeggen, dat het zoo heeft moeten zijn. Hun aanpassingsvermogen, juister uitgedrukt, het zich scheppen van westerse behoeften, is zeer groot, ook al weer precies als bij de meest oostersche volken het geval is, zoodra zij over eenig geld kunnen beschikken; de ongeveer 400 te Port Moresby verblijf houdende blanken kunnen over het snelle aanpassingsvermogen hunner donkere ondergeschikten gemakkelijke staaltjes vertellen. Waar in Papua de Chineezzen pijnlijk worden geweerd, hebben de oorspronkelijke bewoners een goede kans om vooruit te komen. Natuurlijk verkeert slechts een zeer klein percentage in zulke, voor hen buitengewoon voordeelige omstandigheden: hoe verder van de plaatsen of ondernemingen, waar blanken zijn gevestigd, verwijderd, hoe meer de inboorlingen in hun oorspronkelijken staat leven, wat zeer zeker met de visschers het geval is, die een betrekkelijk poover bestaan lijden. ☒ Terugkerende tot de visschersdorpen Hanuabada en Elevara, hiernevens in beeld gebracht, is op den voorgrond een canoe zichtbaar, zijnde een uitgeholde boomstam; eens in het jaar, tusschen den zuid-oost en den noordwest moesson, trekken hoogstens een veertigtal visschers er per „lakatoi” op uit, meermalen 250 mijlen westwaarts, met het doel om handel te drijven met de in die contrijen wonende stamgenooten, waarbij zij gewoonlijk vijf maanden van honk blijven. Een „lakatoi” is een uit zes, hoogstens

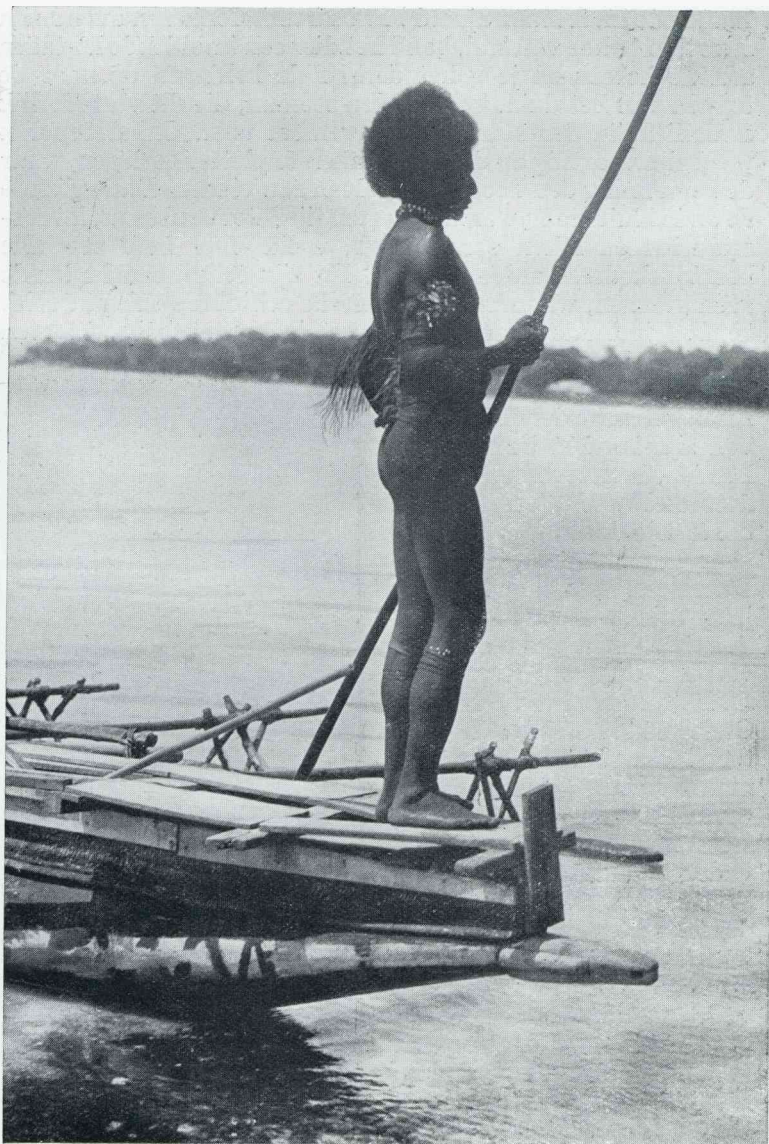
acht naast elkaar samengekoppelde canoes bestaand vaartuig, met evenveel uit vederpalmbaren vervaardigde zeilen, als er canoes in aantal zijn. Op sommige postzegels van Papua is deze „lakatoi” afgebeeld. De handelsartikelen zijn door de — meestal oude — vrouwen gebakken potten en eigen bereide sago; de potten, als door de op blz. 559 gepresenteerde schoonheden gedragen, zijn van bijzonder goede kwaliteit en vormden het oorspronkelijke handelsobject; echter vinden zij thans hoe langer hoe minder aftrek, omdat de koopers van voorheen westersche spullen prefereeren, wanneer zij deze maar eenigszins kunnen betalen. ☼ Dat de fysieke gesteldheid der bewoners van Papua niets te wenschen overlaat, wordt zonneklaar bewezen door den jeugdigen vischer op de photo hiernaast en de drie knapen op de voorplaat afgebeeld. Zij zijn goed uit de kluiten gewassen en zijn gewoonlijk één meter 70 tot één meter 80 lang. De door hen gedragen armbanden, zijn, gelijk die der vrouwen, uit lianen, grassen of wortels vervaardigd, terwijl de halssieraden worden samengesteld uit schelpen, schildpad, tanden van honden, of andere bij de hand zijnde naturalien. De breede, platte armbanden der vrouwen, gelijk de op blz. 558 afgebeelde schoone van ongeveer twaalf zomers er een draagt, „jana” geheeten, bestaat uit gedroogde vezels van bananenbladeren. De schaamrokjes der jongens zijn uit gedroogd gras vervaardigd, terwijl die der vrouwen uit aan repen gesneden bananenblaren worden gemaakt. ☼ Wanneer men de aan het hoofd van dit artikel staande inderdaad schitterende foto in oogenschouw neemt, dan is het duidelijk, dat de cocospalm in Papua even welig opschiet als in onzen archipel; trouwens wanneer de vrijwel in Adamskostuum paradeerende zwartjes niet aanwezig waren, zou men het landschap evengoed kunnen verslijten voor een kiek van Java, de Straits of waar dan ook in de tropen.

W. K. A. BURGHARDT

Het duivelsvuur van Schiermonnikoog

(Slot)

R UIM tien jaren zijn er verlopen. De vroegere knechts op het eiland zijn door jongere vervangen. En vreemde geschiedenissen doen de rondte op het eiland over den eenzamen kluzenaar, Sjoerd Murks. Men beweert in dien bijgeloovigen tijd, dat hij een verbond met den duivel heeft gesloten . . . omdat hij uit wraak in stormnachten het „duivelsvuur van Schiermonnikoog” ontsteekt. ☼ Meermalen heeft men het waargenomen op stikdonkeren avond, in maanlooze stormnachten, dat onheilspellende licht tusschen de duintoppen. Maar niemand heeft het „duivelsvuur” durven naderen. ☼ Booze tongen beweren, dat Sjoerd Murks het van Satan ontvangt om de Deensche schepen te lokken naar de zandbanken en ze te pletter te laten slaan. ☼ Dan berooft de grijs geworden strandlooper de lijken met behulp van den Satan. En de kluzenaar moet héél, héél rijk zijn. ☼ Inmiddels was ons „Duinroosje” opgegroeid tot een meisje van twintig jaren. Zoo nu en dan bezocht ze over het Wad haar vader in zijn kluis. En zij alleen was bekend met de beteekenis van het „duivelsvuur”. In stormnachten had zij de werkelijke beteekenis er van gezien. Wat was dan dit vreemdsoortige, duivelachtige licht, in den stormnacht? ☼ Luister! . . . Zoals ik den lezer reeds eerder vertelde, had de oude kluzenaar Sjoerd Murks achter zijn eenvoudige woning een „potstal” ingericht, waarin hij zijn eenige zwartbonte koe stalde, waarvoor hij gras en kruiden zocht in de duinen. ☼ Wanneer in het gure herfst- en wintergetij de Noordwester losbrak, dan was de oude

PAPOEA OP DE VISCHVANGST

Sjoerd in zijn element. ☼ Dan leefde daar weer op de wraak aan die Deensche zeeschuimers, die éénmaal zijn levensgeluk hadden verwoest en aan wie hij wraak had gezworen. ☼ Als de huizenhooge, witgekuifde golven langs het „Frische Gat” kwamen aanstormen uit de Noordzee en de zandbanken en „platen” onderliepen, zoodat de golven de duinen beukten, welke steeds grilliger vormen aannamen, dan

DE VISSCHERSDORPEN HANUABADA EN ELEVARA, AAN DE KUST VAN PAPUA

haalde de kluizenaar Sjoerd Murks in stikdonkeren avond zijn zwartbonte koe van stal, bond het dier een brandende lantaarn aan de horens en joeg het daarna de hellingen op naar de toppen van het duin. ☼ Wee den zeeman, die dit verraderlijk dwaallicht in den stormvloed tegemoet voer. Onherroepelijk werd zijn vaartuig op de zandbanken te pletter geslagen, waar de bemanning den dood in de golven zou vinden. Dan grijsde de oude kluizenaar, wanneer korten tijd later wrakhout, levensmiddelen en lijken aanspoelden, welke door hem van alle kostbaarheden werden beroofd. En zijn schraapzucht kende geen grenzen, wanneer het Deensche schipbreukelingen gold. ☼ Zoo brandde daar sedert jaren in stormachtige nachten het duivelsvuur van Schiermonnikoog. ☼ Meermalen had Anna getracht den kluizenaar van zijn luguber bedrijf af te houden, doch tevergeefs. Wanneer de Noord-Wester opstak balde Sjoerd Murks de vuist naar het Noorden, tegen de Denen, en telkenmale weer joeg hij de zwartbonte met het dwaallicht naar den top van het duin om de schepen naar 't strand te lokken. ☼ Onder eede had hij zijn dochter laten beloven, dat zij nimmer het geheim mocht vertellen van het duivelsvuur, zelfs niet tegen haar pleegvader en zijn zoon Remt Wiebes, met wien ze in het dorp Paesens aan de Friesche kust was opgegroeid. ☼ Zoo nu en dan brachten de pleegvader en zijn zoon den eenzamen kluizenaar een bezoek, maar vermeden dan zorgvuldig de gesprekken over het duivelsvuur. ☼ 't Is November van het jaar 1454. Onheilspellend dreigt de lucht. Grauwe wolkgevaarten vliegen langs het zwerk. Steeds meer steekt de Noordwester op, die weldra in een orkaan overgaat. Oorverdoovend is het geraas aan het strand, waar de donderende golven weer de hoge duinen beuken, aan welke voet de trieste woning ligt van Sjoerd Murks. ☼ Tegen den avond, wanneer de windstooten nog voortdurend in kracht toenemen, verlaat de kluizenaar de hut met zijn koe aan het touw; de lantaarn brandt voor den kop. Met krijschende stem en strierende slagen van het spantouw jaagt hij het koebeest in den vreeselijken stormwind het duin op. ☼ Verschrikkelijk . . . die aanblik! De grijs geworden lokken fladderen wild en woest om het trieste, hoekige gelaat, waarin de haat-oogen gloeien, belust op buit. ☼ 't Stuifzand vliegt den strandroover om het hoofd en beneemt hem meermalen het uitzicht, doch steeds stijgt hij, terloops even omkijkend naar de koe, aan wier gekromde horens de brandende lantaarn heen en weer slingert. Dan beukt hij een paal diep in den grond tegen een dennestammetje, bindt de koe vast, die heen en weer blijft draaien en trekt de duinen af huiswaarts. ☼ Een poos later zit op een groote, zwaar gevulde kist met roofgoed de trieste oude bij 't haardvuur. De grijze lokken liggen verwaaid over zijn voorhoofd, terwijl de zware wenkbrauwen boven de oogen welven. ☼ Over hem zit Anna, de Duinroos, aan het spinnewiel, angstig luisterend naar de stormvlagen. Zwijgzaam zit de oude tereer te staren in het knetterend haardvuur. ☼ Steeds heviger loeien de windvlagen door den schoorsteen; 't is noodweer daar buiten in

PAPOEA-JEUGD

den stikdonkeren avond. Eensklaps schrikken de beide bewoners der hut hevig op. De buitendeur vliegt open en daar staat voor hen Remt Wiebes, de verloofde der duinroos. ☼ Hevig ontsteld, rillend over al zijn leden, roept hij uit: „Ik heb het duivelsvuur overwonnen. Met mijn piek gewapend wierp ik mijn speer van het duin af in de richting van het monster. Vreeselijk loeiend vloog het dier zwaar gewond omlaag naar het strand; ik denk, dat het zich in zee heeft gestort!” ☼ Anna schrok hevig! De oude kluizenaar bleef zwijgend voor zich uitstaren. ☼ „Kom . . . ga mee, vader Sjoerd!” riep Remt — „laten we gaan kijken, of 't duivelsvuur werkelijk gedoofd is!” ☼ De kluizenaar stond zwijgend op, knoopte zijn doek over zijn ruige muts onder de kin vast en samen trokken de mannen in den orkaan de duinen in. Van 't duivelsvuur was niets meer te bespeuren. ☼ Doch wat is dat? Als even de maan vanachter een zwarte wolk komt gluren, zien de beide mannen met bliksemsnelle vaart een schip naderen, even te voren nog aangelokt door het licht in de duinen. Als een steigerend ros komt het vaartuig met fladderende zeilen over de woeste golven aanrennen. ☼ In het bleke maanlicht zien de beide mannen duidelijk, dat het een Deensche bark is. ☼ Even later gaat de maanschijf weer schuil achter de donkere wolken. Onmiddellijk daarna klinkt een doffe slag . . . het vaartuig is op het strand te pletter geslagen en boven den storm uit klinkt het vreeselijk gejammer van menschen in doodsangst. ☼ En als even later het maanlicht weer doorblijkt, zien de beide ruige mannen duidelijk het vaartuig zitten, doormidden gebroken. Het drama is voltooid. ☼ „Vreeselijk!” zegt Remt Wiebes. „Kom oude, laten we naar het strand gaan om te zien, of we de ongelukkigen hulp kunnen bieden.” ☼ Even later loopen de beide mannen, gewapend met haken om drijvende voorwerpen op te vissen, langs den voet der duinen, waar nog een klein stukje strand droog ligt. Zoo nu en dan werpt de maan haar bleek schijnsel over de woeste omgeving. ☼ „Kijk, daar ligt iets!” — roept Remt Wiebes. ☼ Ze komen naderbij en zien nu duidelijk, dat het een der aangespoelde schipbreukelingen is. Reeds stapt de oude Sjoerd naar voren, haakt den ongelukkige met zijn puntstok voorzichtig achter een knoop van het wambuis en trekt hem zoo naar het strand. Dan buigt hij zich over den ongelukkige en . . . luistert. ☼ „Hij leeft nog”, zegt hij tot Remt; „hier, neem mijn punthaak, dan zal ik hem op mijn schouder leggen en naar huis dragen”. ☼ Dwars door het duinpad stappen de beide mannen nu naar de hut, waar Anna nog steeds bij het spinnewiel zit. Ook zij heeft door het raam de noodseinen uit zee gezien en weet, dat er weer een schip is vergaan, aangetrokken door 't duivelsvuur. Haar verloofde heeft zeker de koe gedood, meenende, dat het een of ander duivelachtig monster was. Nu zullen er geen schepen meer naar de kust worden gelokt. ☼ Terwijl de Duinroos zoo haar gedachten laat gaan, komen beelden uit het verleden opzetten en ze denkt aan haar gestorven moeder en haar verloren gewaanden broer. . . . ☼ Daar gaat plotseling de deur

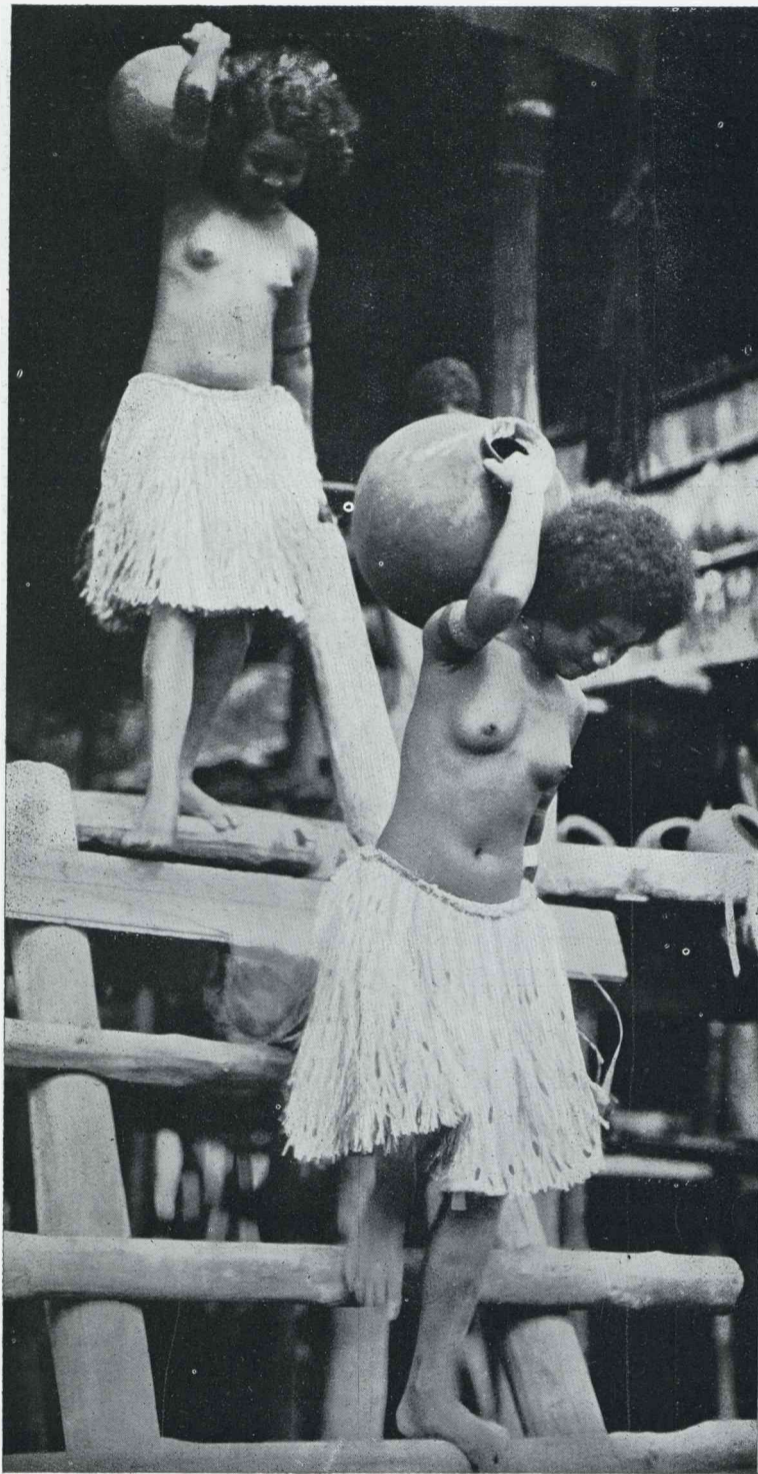
open en de stoere Remt en haar vader treden binnen; de laatste met een drenkeling over den schouder. Voorzichtig legt hij den jongen, wien het bloed uit een wond in de zij sijpelt, op den vloer der hut neer. „Vlug Anna!“ — roept de vader — „geef wat pluksel van vlas om het bloed te stelpen“. „Kijk eens“, zegt hij, terwijl Anna het vlaspluksel op de wonde legt — „wat een mooie, blonde jongen!“ „Arme knaap“, zegt Anna, terwijl zij den gewonde verbindt. „Ja“ — antwoordt Sjoerd — „zoo oud zou nu ook ongeveer mijn jongen zijn geweest, als de Deensche zeeschwimmers hem niet hadden vermoord. En terwijl hij bij den drenkeling neerknielt rollen er tranen over zijn grijzen baard. Terwijl Anna bezig is het bloed te stelpen, slaat de drenkeling even langzaam de oogen open. „Waar ben ik?“ — vraagt hij zacht. „In Friesland“ — antwoordt Remt Wiebes. „In Friesland!“ — prevelt de stervende. „Dan heeft God mijn wensch verhoord. Als knaap heb ik daar gewoond met vader, moeder en zusje. Maar ze hebben me gestolen, de Deensche honden, en gedwongen om ter koopvaart mee te gaan op hun schepen. Om mijn vader te misleiden hadden ze een stroopop aan de rā gehangen. Toen kwam Vriesland in zicht . . . toen Schiermonnikoog . . . Ik dacht aan Friesland . . . aan vader . . . aan . . .“. Even zweeg hij en sloot de oogen, Spoedig daarna kwam hij echter weer bij kennis. „Maar wie was dan je vader?“ — vroeg de oude kluzenaar hevig schokkend, terwijl de blonde knaap hem droevig aanstaarde. „Mijn vader? 't Was Sjoerd Murks op Schiermonnikoog. Ja . . . en moeder . . . en Anna, mijn zusje! O, God . . . toen daar bij Schiermonnikoog zagen wij een licht uit de kust, waar we op af zijn gevaren. En toen . . . toen strandden we en sloeg ons schip te pletter“. „O . . . m'n zoon! Ulbe, m'n jongen!“ riep de oude. „Ik zelf heb je gedood; het duivelsvuur van Schiermonnikoog heeft je ten gronde gericht!“ Waanzinnig greep de oude kluzenaar in zijn grijze lokken. Nog eenmaal knielde hij bij zijn zoon neer en kuste hem vurig. Toen sloot de blonde knaap voorgoed de oogen . . . De oude Sjoerd Murks zakte bewusteloos ineen bij het lijk van zijn kind. Remt Wiebes en de Duinroos legden hem voorzichtig te bed, waar de oude in een heftigen koortsaanval viel. „Ulbe . . . m'n jongen . . . m'n lief kind . . . het duivelsvuur heeft je gedood“, stamelde hij. Eenige dagen daarna stierf de oude kluzenaar. Toen vertelde Anna aan haar verloofde het groote geheim van het duivelsvuur van Schiermonnikoog, dat nadien voor eeuwig was gedooft. Volgens de legende traden Remt Wiebes en de Duinroos een jaar later in het huwelijk en leefden lange jaren overgelukkig in de wijde Friesche landouwen.

U. G. DORHOUT

De idealen van jongeren en ouderen kunnen zich aaneensluiten voor een hoopvolle maar bezadigde verwezenlijking.

DE ROZEN VAN ELISABETH

DE 19en November was het 700 jaren geleden dat te Marburg een koningsdochter overleed, wier edele gevoelens van zelfopoffering en naastenliefde aanleiding waren dat zij reeds enkele jaren na haar dood opgenomen werd onder de Heiligen. Elisabeth, dochter van koning Andreas II van Hongarije, werd in het jaar 1207 te Presburg geboren. Nauwelijks vier jaren oud werd zij als toekomstige echtgenote bestemd voor den elfjarigen zoon van den landgraaf Herman van Thüringen, die als Lodewijk de Heilige in het geschiedboek vermeld staat. In een wieg van zilver werd zij naar het kasteel van haar toekomstige schoonouders gebracht om op den Wartburg opgevoed te worden, waar zij als een jongere zuster naast haar aanstaanden gemaal leefde. In 1221 werd zij op veertienjarigen leeftijd met Lodewijk in den echt verbonden, die inmiddels zijn overleden vader als landgraaf was opgevolgd. Haar huwelijksgeluk zou van korten duur zijn, daar Lodewijk, die gehoor had gegeven aan den oproep van Frederik II tot een nieuwen Kruistocht, te Ancona aan een besmettelijke ziekte overleed. Een moeilijke tijd zou voor de beklagenswaardige Elisabeth aanbreken toen Lodewijks oudste broeder Hendrik zich van den troon meester maakte en haar het verder verblijf op den Wartburg ontzegde. Uit vrees voor den gestrengen landgraaf durfde niemand haar herbergzaamheid verleen, zoodat zij den eersten nacht zelfs in een ledig varkenshok met haar kinderen haar toevlucht moest nemen. Den 19 November 1231 overleed zij in een door haar gesticht ziekenhuis te Marburg, welke plaats met omstreken haar als weduwoeged was toegekend door haar zwager, nadat deze tot inzicht van het door hem bedreven onrecht was gekomen. Verdere onderzoekingen moeten nog aantonen in hoeverre waarde te hechten is aan de bewering dat onlangs in de St. Gudule te Brussel haar schedel werd gevonden, welke door aartschertogin Isabella in 1617 aan die kerk zou zijn geschonken. Dat Elisabeth gewoonlijk wordt afgebeeld

JEUGDIGE, KROESHARIGE SCHOONEN DALEN VAN HUN PAALWONING AF OM ZICH BRONWAARTS TE BEGEVEN

o.a. met eenige brooden in de plooiën van haar gewaad, over welke een tak rozen ligt uitgespreid, vindt zijn verklaring in de volgende legende. Lodewijk, op zekeren dag ter jacht gaande, ontmoet zijn jeugdige echtgenote, terwijl zij zich andermaal met een korf brooden op weg begeeft om in der armen nooddruf te voorzien. De landgraaf, wien vleiende hovelingen er reeds eerder op gewezen hebben hoe de gravin haar geld aan de armen verspilt, grijpt de gelegenheid aan om zich te overtuigen wat zich in haar korf bevindt. Tot zijn verbazing ontdekt hij niets dan rozen, in welke als door een wonder het brood veranderd was. Schilders hebben haar als toonbeeld van barmhartigheid vereeuwigd en dichters hebben haar lof gezongen. Zinspelend op genoemde legende, eindigt Cordula Wöhler

een aan haar nagedachtenis gewijd vers met deze woorden:
 Elisabeth, Du Rosenblütthe,
 Jetzt glänzend in des Himmels Schein,
 O, pflanz auch uns von Deiner Güte,
 Ein Knösplein doch ins Herz hinein!

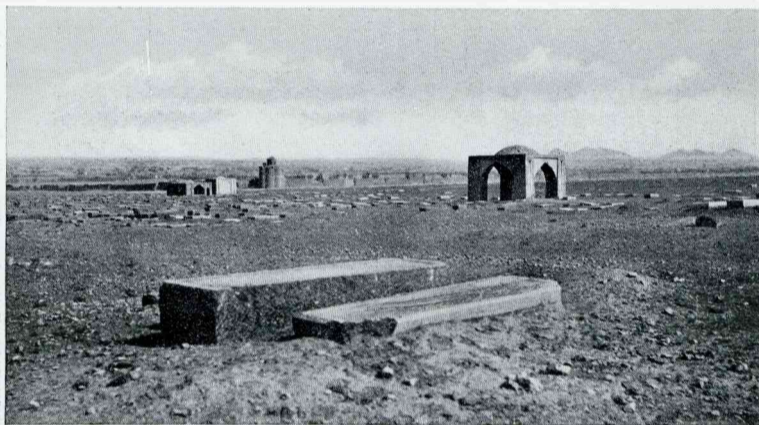
F. W. DRIJVER

Zwerftochten door en in Perzië

Ik heb u eenigen tijd geleden¹⁾ het een en ander over Teheran verteld, en na een waarachtige Odyssea — waarbij wij o.a. met onze allerongelukkigste vrachtauto in een drie meter diepen greppel tuimelden, in welk krakend en knarsend en knarsend vehikel wij liefst twee en een halve dag moesten zoekbrengen voor en aler wij er na 450 K.M. te Isfahan uit konden stappen, in welks getraliede kooi ik in een zéér zwak oogenblik in slaap schoot en met mijn hoofd terecht kwam op den schoot van een gesluerde schoone die weinig minder dan een doodschrik kreeg toen een ongeloovige — een kafir — zich deze rustplaats dorst aan te meten, ik herhaal na allerlei ellende slaagden wij er dan eindelijk in de plaats te bereiken die voor den Pers weinig anders beteekent dan Rome voor den Italiaan, Parijs voor den Franschman, Londen voor den Brit en Amsterdam voor den Nederlander. Men komt hier weer in een gansch ander deel dan in het Noorden; is dit laatste voor een groot deel Russisch, Isfahan en nog meer het zuidelijk gelegen Chiras zijn typisch Perzisch, terwijl het Zuiden grootendeels onder Engelschen invloed staat. Zoals ik reeds zei, is de Pers zéér trotsch op Isfahan, want niet zonder reden noemde hij deze stad niets meer of minder dan — „de helft der wereld”. Dat is tegenwoordig natuurlijk wel een beetje veranderd — weliswaar is de wereld niet grooter geworden, maar Isfahan is in bloei en groei achteruitgegaan. De groote tijden van Shah Abbas de Eerste, toen het op het top punt van zijn roem stond, zijn voor goed voorbij — het is óók niet meer de hoofdstad van het Perzische land, en het zijn eigenlijk alleen verschillende zeer schoone gebouwen die deze stad nog altijd een bezoek overwaard doen zijn.

INGANG VAN DEN BAZAR TE ISFAHAN

HET ARMEENSCH KERKHOF TE ISFAHAN

Wondermooi ligt de stad tusschen hooge gebergten verscholen, het riviertje de Zindeh-Rud stroomt er onder een zeer beroemde brug van drie verdiepingen door — een kunstwerk zooals er waarschijnlijk geen tweede bestaat, en het mag dan ook geen verwondering baren, dat de legenden aan het ontstaan der stad verbonden legio zijn. Mij werden er verschillende verteld — ik wil uit al dien overvloed van overleveringen slechts één enkele greep doen, een greep die u zal bewijzen, dat het nageslacht niet ten onrechte nog steeds in verbazing de daden van wijsheid en inzicht van wijlen Koning Salomo gedenkt.

1) Zie „Buiten” van 27 Dec. 1930.

Want het was deze heerscher die eens op een zonnigen dag met den weinig in wijsheid voor hem onderdoenden Groot Vizier, de heer Azaf, op een schoon gekleurd kleedje door de lucht zeilde en die — toen hij onder zich het schoone landschap ontdekte, een onbedwingbare lust gevoelde hier ter plaatse een stad te stichten. De heeren hielden een krijgsraad, maar daar de grootvizier een voorzichtig man was, maakte hij er den koning op attent, dat het wel eens zou kunnen gebeuren dat het riviertje over-

stroomde en dat derhalve de stad gevaar zou kunnen loopen ontijdig van het aardrijk te verdwijnen . . . „Dat is inderdaad niet onmogelijk”, moet, naar de geloofwaardigste kronijken vertellen, toen de koning hebben geantwoord, daar

Foto's de Marees van Swinderen

DE BEROEMDE DRIE-VERDIEPING-BRUG TE ISFAHAN

zoudt u wel eens gelijk aan kunnen hebben”. Laten wij dus eerst maar eens een afgezant naar de aarde zenden om poolshoogte van de zaken te nemen”. En gelijk het een gehoorzamen dienaar betaamt, liet een van de de heeren vergezellende geesten zich listig en behoedzaam naar beneden zakken, hij liet de zee of het meer waarin het riviertje uitmondde, opdrogen, klom toen weer langs de touw ladder naar boven, wees met den wijsvinger naar beneden en sprak: „Azaf Han”, hetgeen zooveel be-

teekent als: Ziet eens, Azaf. Wat Azaf dan ook deed, en sinds dien werd uit die twee woorden de naam der stad afgeleid . . . Azaf Han . . . Isfahan . . . och, als u uw fantasie maar een tikkeltje laat werken dan is het niet heelemaal onmogelijk . . . Isfahan was er dus en de stad beleefde gulden tijden. Zij werd het centrum van handel, kunst en industrie en omstreeks 1700 was zij de bloeiendste stad der gansche wereld. Om later in bloei achteruit te gaan en als herinnering aan dagen van voorspoed nog slechts verschillende schoone gebouwen en fraaie monumenten over te houden die nog steeds den vreemden bezoeker een lust der zoekende oogen zijn . . . Zéér de moeite waard is bijv. de aan beide zijden door hoogopgaand geboomte overschaduwde weg met breede paden voor den voetganger en een weg voor het auto- en wagenverkeer, die den Pers dermate imponeerde, dat hij beweert, dat de beroemde Parijsche Champs Elysées volgens dit voorbeeld zouden zijn aangelegd. Hetgeen natuurlijk een beetje overdreven is, maar wat niet wegneemt, dat deze allee inderdaad grootsche verwachtingen opwekt wanneer ge uit uw allersmerigste vrachtauto stapt of liever — wanneer ge u daar uit wurmt en de stad binnenkomt. Ik woonde gedurende eenige weken met een paar Europeanen, die ik op mijn zwerftocht had getroffen, in een eigen huis, dat wij voor een habbekrats hadden gehuurd. Meubels en enkele niet al te leelijke platen kochten wij in de bazaar die de grootste van Perzië is en waar men — dat is een uitzondering — nog werkelijk waardevolle voorwerpen vinden kan. Alleen — nooit of te nimmer moet men zich alleen in dezen doolhof van straatjes en steegjes begeven — het is ten eenemale ondoenlijk dan de juiste adressen te vinden, men betaalt honderd tegen een ettelijke malen den koop prijs te veel en het is voor den vreemdeling niet gemakkelijk te zien wat nu eigenlijk wel en wat niet de moeite van het meenemen waard is. Wij betaalden voor ons huisje het kapitale be-

PERZISCHE FAKIR, ONGEVEER SYNONIEM MET BEDELAAR, KWAKZALVER, TOOVENAAR EN OPLICHTER

drag van ongeveer 25 gulden in de maand en eerst toen het contract was ondertekend werd ons met eenige plechtigheid een immense sleuteloverhandigd . . . ☞ Ik heb aan het wonen in Isfahan nog altijd een kostelijke herinnering behouden, want de eerste nachten was het een absolute onmogelijkheid ongestoord te slapen. Ik geloof al sinds tientallen van jaren niet meer aan spoken — maar . . . hier spookte het inderdaad en wanneer de nacht was aangebroken en de duisternis ingetreden . . . dan hoorden wij ieder oogenblik

weer tegen de deur kloppen met een volharding, die een betere en nuttiger zaak waardig was. ☞ Het is misschien wel verschrikkelijk laf, maar — wij hebben nooit opengedaan, kropen alleen een eindje dieper onder onze dekens en probeerden het lawaai niet te hooren. En toen wij er eenige dagen later naar informeerden, toen werd ons de merkwaardige onthulling gedaan, dat in ons huis kortgeleden nog een aantal zeer gastvrije dames had gewoond die — in tegenstelling met de huidige bewoners — juist niet dieper onder de dekens waren gekropen maar die integendeel den kloppenden gasten met open armen hadden ontvangen . . . ☞ En de verwisseling van bewoners scheen eerst langzaam in de stad doorgedrongen te zijn!!! ☞ Een der schoonste gebouwen die ik te Isfahan zag, was wel de Geestelijke Hoogeschool, een heerlijk blauw, geel en zwart betegeld gebouw, dat een der weinige nog overgebleven bouwwerken uit den tijd der klassieke Perzische kunst is. Op de met populieren omzoomde binnenplaats — waar men ook alweer overal die kleurige tegelbedekking bewonderen kan, is een groot bassin aangebracht, waarin de studeerenden op warme dagen naar hartelust kunnen zwemmen en baden. In de om de binnenplaats loopende zuilengangen zijn zéér schoon betegelde nissen aangebracht, vele daarvan met waardevolle opschriften versierd. Terwijl een buitengewoon mooie Moskee, die evenwel door den ongeloovige — den Kafir — niet betreden worden mocht — den machtigen indruk onvergetelijk doet zijn. ☞ Een verdere bezienswaardigheid is het zogenaamde Paleis met de Veertig Zuilen — vroeger de verblijfplaats der meest beroemde heerschers — en gelegen te midden van een schitterenden tuin. Men vindt hier een aantal buitengewoon interessante frescos, voorstellingen van voor Shah Abbas en zijn legerscharen vluchtende Turken, een episode uit den Turksch-Perzischen oorlog onder Sultan Selim den Eerste, benevens herinneringen uit de oorlogen van Shah Nadir tegen de Mogols. ☞ De architectuur is niets bijzonders — het eigenaardigste zijn de bovengenoemde veertig zuilen, die eigenlijk niet meer dan twintig zijn, want de ontbrekende kunt gij enkel en alleen in het weerspiegelende watervlak bewonderen!!! ☞ Uit alles ziet men op welk een hoogen trap van ontwikkeling de Perzische kunst in den tijd van Shah Abbas den Tweede — ongeveer het midden der zeventiende eeuw — moet hebben gestaan. ☞ Verschillende

zeer schoone gebouwen kan men ook nog zien op de zogenaamde „Shahplatz” — een geweldig plein, midden in de stad, en vroeger gebruikt voor de beoefening van het Polo-spel, dat een van de gewichtigste oefeningen was die de jonge Pers van goeden huize had te leeren. Hier staat o.a. de groote Moskee, een schitterend bouwwerk met een rijk betegelden hoofdingang en een viertal slanke minarets, terwijl hier ook te vinden is het vroegere paleis van den Shah. ☞ Van het platte dak heeft men een wonderschoonen blik over de zee van koepels, de met vijvers voorziene tuinen en het landschap met zijn eentonige leemen woningen. Ongeveer in het midden van dit gebouw van twee verdiepingen ziet men de loggia van waaruit de heerscher en de zijnen het polospel gadesloegen, en waar men een bassin heeft aangebracht, dat op de heete zondorgloeide dagen een kwalijk op de juiste waarde te schatten verkwikking bood. ☞ Ook hier kan men nog zeer waardevolle frescos bewonderen — weliswaar zeer slecht onderhouden en gelijk zooveel schoons in Perzië hopeloos verwaarloosd, maar die — den treurigen staat ten spijt — desalniettemin van hooge kunstvaardigheid getuigen. ☞ Wie dit alles ziet en dan vooral den bazaar niet overslaat — de levensader van elke stad in den Orient — heeft eigenlijk nog maar één groote bezienswaardigheid vergeten en dat is de reeds in den beginne door mij genoemde brug. ☞ Het is een allermerkwaardigst stuk architectuur — ontstaan in de laatste helft der zeventiende eeuw en voor verschillende doeleinden dienende. In de allereerste plaats om de verbinding der beide rivieroeveren mogelijk te maken, maar in de tweede plaats om honderden en nog eens honderden gelegenheid te geven hier hun uren te kunnen verdroomen onder het pruttelen van het water in de meegenomen samowar. Want deze brug bestaat uit verschillende verdiepingen, zij heeft wandelgangen, zij heeft uitbouwsels waarin het goed toeven is en wie hier zijn tijd zoektbrengt heeft geen last van zon, wind, stof of welke andere weersgesteldheid dan ook. ☞ Trappen verbinden de verschillende etages, en wanneer het weer tot een verblijf in de buitenlucht aanlokt, dan is deze brug overdekt met een ontelbaar aantal menschen, die hier de zorgen van den dag vergeten in het aanschouwen van het heerlijke landschap met zijn haast altijd staalblauwen hemel en die de

ISFAHAN. EEN PERZISCHE TUIN ZONDER VIJVER IS GEEN TUIN

Foto C. J. Steenbergh

ACHTERZIJDE VAN HET VOORMALIG KASTEEL „ENDEGEEST”, THANS KRANKZINNIGENGESTICHT

meegenomen proviand met de onmisbare thee in een gemoedsrust verwerken die werkelijk aan het ongelooflijke grenst. ☼ De brug rust op zestien peilers die onderling door gangen zijn verbonden, zoodat men op elke verdieping zijn wandelingetje maken kan. En wonderschoon en onvergetelijk is het gezicht, wanneer de sneeuw in de bergen smelt en de anders totaal ongevaarlijke rivier met oorverdoovend lawaai zich een weg baant en wordt tot een stroom die zijn watermassa's met donderend geweld hóóg tegen de peilers smakt. ☼ Tenslotte nog één herinnering aan Isfahan, de aangrijpendste die ik daar heb mogen beleven, en die den Nederlander in den vreemde zoo intens gelukkig maakt een kind van dat kleine Nederland te mogen zijn. ☼ Het was namelijk op weg naar Chiras, dat wij het zoogenaamde Armeensche kerkhof passeerden, waar, tusschen allerlei ons onbekende dooden, Nederlanders begraven liggen, die ons de verre dagen wederom in het geheugen terugroepen, toen Nederlands naam in lust voor avonturen en zin voor stoute daden tot in de verste uithoeken der wereld gedragen werd. Want hier vonden die avontuurlijke geesten de rust, die zij tijdens hun leven niet vinden konden en ook niet vinden wilden — mannen in dienst der Oost Indische Compagnie, en vele zijn de steenen zerken, die in verweerde letters van hun durvende daden getuigen. ☼ Ik noem er slechts enkele. Een

Foto C. J. Steenbergh

DE TOEGANGSPOORT MET DE ORANJERIEËN VAN HET KASTEEL „ENDEGEEST”

enkele uit zoovelen. En ik lees: „Hier leyt begraven Huybert Bufkens, in Syn Leven Coopman en Hooft wegens de Oostindie Comp deses Compt. Spahan — Obyt 6 Maart 1675. ☼ Een andere zerk toont aan den bovenkant het wapen der familie en het opschrift luidt: „Hier leyt begraven Sara Jacoba Six van Chandelier — Vrouwe van Francois Castelein. Oppercoopman en Opperhooft wegens de Nederl Oostindise Comp. Tot Spahan — Obyt 9 Mei 1703. ☼ En op een derde, waarvan de letters niet meer leesbaar zijn: „Hij stierf in Dienst van de Conink van Persien — Obyt 25 Dec. A 1758. ☼ Men staat stil en denkt na. ☼ En voelt dán dat ons Nederland toch zoo oneindig veel grooter is dan dat kleine plekje op de wereldkaart . . .

DR. C. DE MAREES VAN SWINDEREN

OM EN BIJ „DE GEESTEN”

NA mij op de hoogte te hebben gesteld van de historie der beide voormalige kasteelen „Groot- en Klein Poelgeest” bij Koudekerk aan den Ouden Rijn en na de zoo aangename kennismaking met het, wel is waar een weinig uit de lijn vallende, „Allemansgeest” te Voorschoten ¹⁾, besloot ik, mijn onderzoek ook eens te gaan uitbreiden tot het eigenlijke, zich ten Westen der Sleutelstad uitstreckende gebied der „Geesten”. Wel was ik meermalen, op weg naar Katwijk, Noordwijk of de „bollenstreek” de gemeente „Oegstgeest” doorgekomen, doch nimmer had ik mij een duidelijke voorstelling kunnen maken van den aard en de juiste ligging van al die „Geesten”, waarvan het daar in de buurt letterlijk wemelt. Ja — de vreemdeling, die zich in dat gewest wenscht te oriënteren en daarvoor over slechts weinige uren kan beschikken, heeft waarlijk wel eenige moeite zijn „geestkracht” te behouden, waar hij in dat korte tijdsbestek hoort spreken over „Oegstgeest”, „Endegeest”, „Voorgeest”, „Rhijngeest”, „Poelgeest”, „Elsgeest” ²⁾ en . . . doch genoeg, het lezen van mijn beschrijving moet uitspanning blijven en mag geen „geestesarbeid” worden! — Om dus nu eens wat orde in dien chaos te

¹⁾ Men zie mijn artikel „Koudekerk aan den Ouden Rijn” en het slot van dat, getiteld: „Voorschoten”; resp. voorkomende in dezen jaargang van „Buiten” op bladz. 34 en 403. ²⁾ De „Elsgeesterpolder” strekt zich westelijk van den straatweg tusschen Oegstgeest en Sassenheim uit en wel tusschen het Oegstgeester kanaal en den spoorweg van Leiden naar Haarlem.

gaan scheppen — in figuurlijken zin, wel te verstaan! — begaf ik mij op een heerlijken, zonnigen najaarsdag naar Leiden en sloeg ik den bij den overweg naast het station beginnenden Rijnsburgerweg in. Een bezoek aan „Oud-Poelgeest” had ik niet in mijn programma opgenomen, aangezien deze buitenplaats — indertijd eigendom van Herman Boerhaave — reeds eerder in dit tijdschrift besproken is ¹⁾. Welk een verschil: de Rijnsburgerweg van vroeger, toen het vermaarde „Endegeeststommetje” der Leidenaars nog als een heerlijk rustige, landelijke buitenwandeling mocht gelden, en die van thans! Onze onvermoeide wandelaar Craandijk, die mij slechts een halve eeuw voor was, kon nog schrijven over een „fraaije

laan van iepen, tusschen we-
lige weiden” en over een
„vriendelijk landschap met
wilgen en elzen!” En wat
kreeg ik thans te aanschou-
wen? Ach! — behoudens een
enkel punt, waar de vroegere
landelijkheid der omgeving
zich nog even had weten te
handhaven: een drukken, on-
gezelligen boulevard, waar
alles: auto's, motor- en ge-
wone rijwielen, elektrische-
en stoomtrams, in vliegende
haast voortjakkert, nagenoeg
geheel jammerlijk beroofd
van al 't geen, wat natuur-
schoon mag heeten! Welk
Jacobus Craandijk had zijn eerste
„Geest” vrij wat eerder be-
reikt dan ik, aangezien de
grenslijn tusschen Leiden en
„Oegstgeest” naderhand, ten
gevolge van annexaties door
de eerstgenoemde gemeente,
eenige malen gewijzigd is. Al-
vorens echter mijn wandel-
ing voort te zetten naar de
beide bebouwde kommen: de
„Leidsche Buurt” en de
„Kerk Buurt”, kwam eerst
het verzamelen van histori-
sche en plaatselijke gegevens
over de trits „Endegeest”,
„Voorgeest” en „Rhijsgeest”
aan de beurt. Ziehier in het
kort een verslag van mijn
bevindingen: Van een burcht
„Endegeest” wordt voor de
eerste maal melding gemaakt
in 1307 en wel als bezitting
van Jacob van Endegeest,
doch voor de helft leenroer-
ig aan den Heer van Alke-
made. Nadat de geschied-
schrijvers er dan bijna an-
derhalve eeuw lang het diep-
ste stilzwijgen over bewaren,
duikt de naam van het kasteel
in 1448 eensklaps weer op
en lezen we, hoe de Heer van

Endegeest, Oegstgeest en Poelgeest de „hofsteede”, met in-
begrip van een paar broedzwanen, van den Heer van Wassenaer
in leen ontvangt. Wederom valt geruimen tijd de sluier der ver-
getelheid en wordt eerst weer opgelicht in den jare 1574,
wanneer Maarten van Schouwen na den dood van zijn nicht
Lysbeth van Endegeest als leenman optreedt. Thans beginnen
de historici — gelijk dat wel eens meer 't geval is! — elkaar
danig tegen te spreken: de een beweert, dat het kasteel tijdens
het beleg van Leiden bijna geheel verwoest wordt door den
Spanjaard (m.i. de meest geloofwaardige lezing!), een ander
deelt mede, dat het in verval geraakt en men 't eenvoudig
afbreekt. Het schijnt, dat Cartesius er omstreeks 1630 of 1640
eenigen tijd verblijf heeft gehouden, doch ook hieromtrent
zijn de meeningen verdeeld; merkwaardigerwijze heeft men
in het huis, ondanks herhaalde nasporingen, nimmer eenige
tastbare herinnering aan dit verblijf aangetroffen. Na nog

enkele malen in andere handen te zijn overgegaan, vervalt het
kasteel ten slotte aan het geslacht Gevers van Endegeest.
Inmiddels heeft de tand des tijds het gebouw niet ontzien,
dus wordt het in de eerste helft der vorige eeuw door een
„Gevers” grondig onderhanden genomen en, volgens oog-
getuigen, aanmerkelijk verfraaid. Of het dempen van de
gracht aan de voorzijde, het afbreken van de steenen brug
en het door een steenen balustrade vervangen der „over-
welfde galerijen, op ronde pylaren rustende”, tot deze „ver-
fraaiing” meewerkte, of dat men een en ander beter mede
had kunnen restaureeren, durf ik niet te beoordeelen! —
Gelijk op de afbeelding te zien is, vertoont het door zwaar
geboomte omringde kasteel

twee massieve, achtkante to-
rens en twee met sierlijk
smeedwerk versierde schoor-
steenen, om welke reden de
oud-Leidenaars wel van „Het
Huis met de Vier Torentjes”
plachten te spreken. Het rui-
me voorplein wordt afgesloten
door een fraaie toegangspoort
met aan weerszijden oranje-
rieën. In het park vóór den
ingang verheft zich een merk-
waardige piramide, de drie
zijdigen prijken met gebeel-
houwde voorstellingen uit de
geschiedenis van Mozes, en het
jaartal 1723. Aan de achter-
zijde van het kasteel kan men
genieten van een schitterend
vergezicht over malsche wei-
landen, in de richting van
Den Haag. (Slot volgt)

A. W. FRANCKEN

Foto C. J. Steenberg

HET IN 1765 GEBOUWDE STADHUIS TE SNEEK

Eenvreemde historie

(Slot van bladz. 555)

RUIME vangst”,
wenschte hij en zoo
treiterig-weg-in-de-
dol: „Kom aan jong-
ens en daar deel ik een
rondje op uit . . . op die rijke
vangst van hi-hi... die hi-hi...
Piet Kakelbont, hi-hi...”
Grunnekerig, dat morrek je
wel? En grijnzerig! O-de-ja,
en getuigen er bij: Simmen
Koffiedik en Drink-een-neut-
je, houten-Flip en de Boter-
spaan en méerderden . . . meer-
deren. Maar Piet draait zijn
kop dwars van hem af en hij
zei geen stom woord. Het
maatje is makker geworden,
lolt de Eifeltoren, het broe-
kie hêt school-gaan . . . Maar
Piet, die hapte niet naar het
versche aas, zie je. Zijn mond
was of hij toegeroest was. En

bij Kapermulen ¹⁾ hêt mijn vader hem nog er 's gepraaid, stil en
zwygzaam en wit, maar ook barsch en ruig en scherp als . . .
als een Noorman, stond hij daar aan het roer. Ken je ze
nouw nog wat pakke?, mijn vader, zóo gesproken. En hij:
als er geen duivel was, man, als er geen barelijke duivel
was . . . ! En meteen zóo, ging hij weg in de damperigheid,
hij voer ook met zijn eigen jochie's, kereltjes effe-onder-
en-boven-de-broek-uit, want elke maat, en al was je het
zellefers geweest, maar dik het lak aan een baas als Piet
Kakelbont, die nooit van zijn leven meer voor een rood-
koperen duit uit het water ophaalde! Want neem nou
maar steeds alle harten bij je eigen, hee, is het niet zoo? En
dat was op de Noordzee, hetzelfde laken een pak met Piet.
Al wie er kabellauwen vongen, maar de fermielje Kakel-
bont . . . geen kieuwtjen! Tja-ja, en wat wil het geval, ver-
havend en verwilderd komt hij terug, het leven had hij niet

1) Namelijk in „Buiten” van 23 en 30 October 1915.

1) Vaargeul op de Noordzeekust.

gezien! Daarom geen ergernisse over zijn tong, hoor, geen klankie, hoor! Maar het zeggen ging, dat hij wou zijn eigen verdoen! Tjâ-jâ, of de duivel een mensch ook ver brengen kan, hee? Nou, affijn en dat doet niks ter zaak af, maareh . . . op aantamboereeren van Pieterman-staan-vast en het Hoofdvan-Jut, die hem voorschotjes gegeven hebben, en ook zijn heele permitasie zoo-wat op de been hielden, hij toch weer het groote water op. En meteen als hij uitvoer, de Eifeltoren weer aan het Havenhoofd. „Nou Pietjen . . .”, roept hij luidkeels over het water, „Pietjen, op deze reis zal je de helft meer vangen, dan op je reises-van-te-veuren, de hëlft meer! En kom-aan jongens, daar doen ik een rondje op . . .”, zoô tegen dat schorre-morrie om hem heen, zie je. Maar Piet gaf hem heelemaal hoegenaaft geen letter bescheid, hij zwijgt en hij vaart zwijgende uit. En nou . . . nou mag jij er's raden, wat er toen aan Piet Kakelbont zijn vischtuigie zat, toen hij het uit de zee ophaalde? Wat er op één van de haken zat . . . op één van de haken? Weet je het niet . . . nee? Geef je het op? Niks? Niks . . .? Nou, maar dan ben je de plank glad bezijden: er zat op een van de haken een halve doorgesnede kabellauw, tja-jâ, een hâlve doôr-gesneden kabellauw, en anders voor de rest, aan de andere haken . . . pst . . . geen vin!” ☒ In de verte, rood, vierkant en nuchter rijst het Dia-

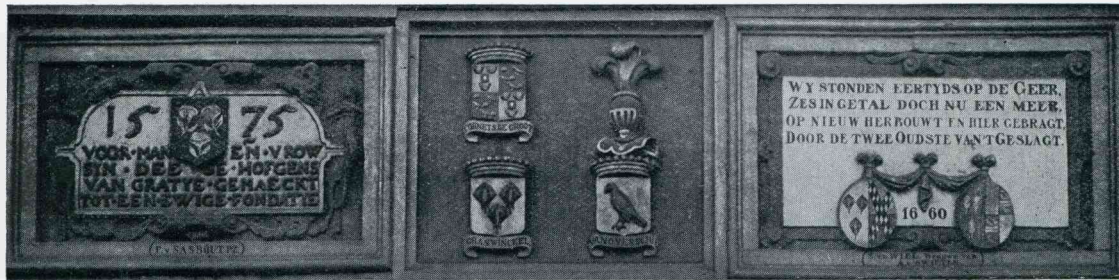

Foto C. J. Steenberg

GEVELSTEEN VAN HET HOFJE GRASWINCKEL TE DELFT

ook gedurende den winter nog mooi staan en soms bloeien. Maar meestal is de groei te gerekt geweest in den tuin en blijkt het, dat na het noodzakelijke insnoeien slechts onoogelijke stronken zijn overgebleven. De Fuchsia's zijn gelukkig in den grond geplant zonder pot en na afsnijding dekken wij ze met drogen turfmoelm; het zijn z.g. winterharde Fuchsia's, waarvan de kleinbloemige F. americana de meest bekende is. Toch kunnen de meeste flinkgroeiende soorten onder dekking in den tuin overblijven, ook de witgerokte. De knollen van Dahlia's en Begonia's bergen wij op een vorstvrije, niet te droge plaats in kistjes met turfstrooisel. Als nu al het door vorst vernielde gewas is opgeruimd, is de tuin toch weer het aanzien waard. Gelukkig, zeggen wij, dat wij gemengde boorders

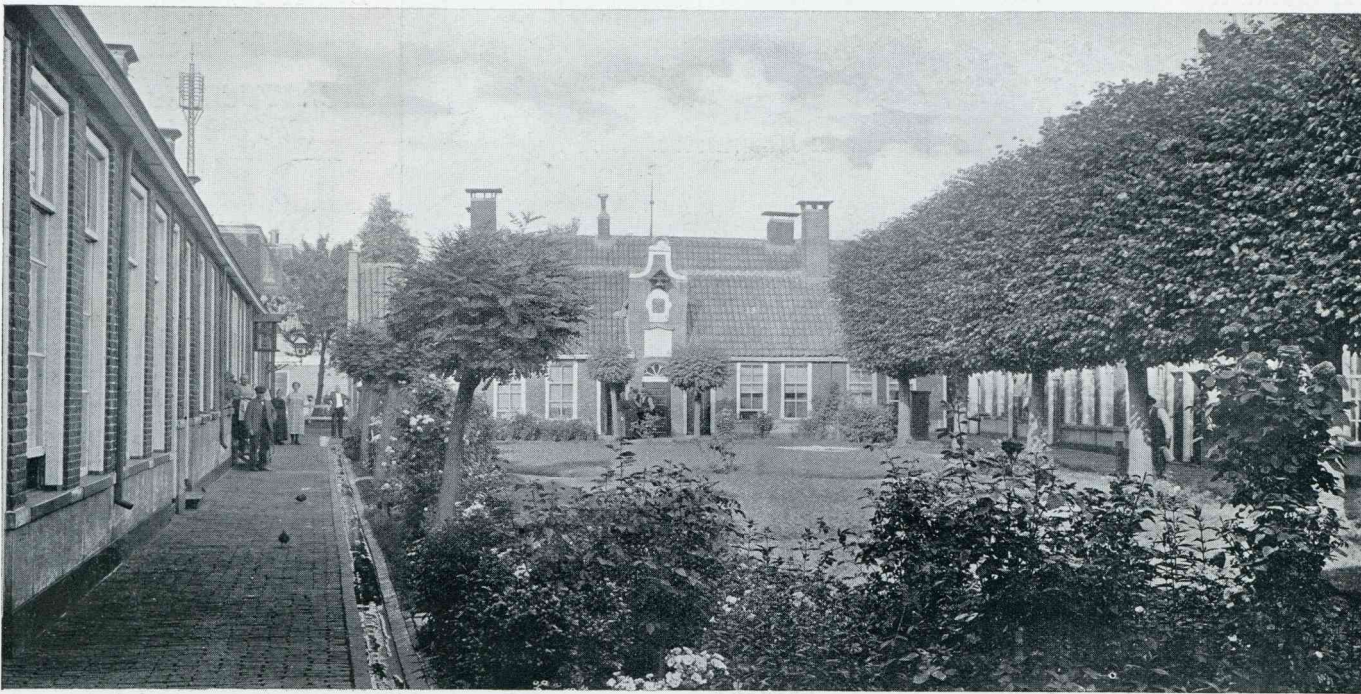

Foto C. J. Steenberg

BINNENHOF VAN HET IN 1664 GESTICHTE ST. ANTHONY-GASTHUIS TE GRONINGEN

conie huis op. ☒ Doede loopt al langzamer over de weg en dan dralend staat hij stil. ☒ „Me klokkie, zie je, en daar ben ik aan gebonden. O-de-nee en je hebben mijn niks in te steken! O-de-nee, dá's veur de goeie order, mensch! En daar gunter achter de horren . . . ziên je nouw wel, ze benne al aan hullie bakkie te leppen! Die vrouwlui-je kijken ook gek, dat je met mijn loopen. Watte? Hoe dat toe afgeloopen is met Piet en de Eifeltoren? Tja-ja . . . dat mag onze lieve Heer-hier-boven weten! Hij is na verloop van tijd, naar het Nieuwediep gaan te wonen, en meer weet ik er ook geen sikkiepitje van. En nou . . . wel te ruste, hoor, wel te ruste en je worde bedankt voor je gezelligheid!”

Wenken voor tuinbeplanting

NAJAARSZORGEN

De nachtvorsten hebben in ons boordertuintje geducht huis gehouden! Twee nachten, de eerste vrij fel, maar

geplant hebben met bladhoudende planten als Rhododendrons, besdragende als Cotoneaster, Berberis en Pernetia; deze komen op hun beurt nu weer goed uit. Bovendien zijn er nog bloemen die de vorst vrijgoed doorstaan hebben, zooals herfstasters en herfstchrysanthen en eenvoudige, witbloeiende Alyssum saxatile is nu weer meer te waardeeren, evenals de sporadisch zich nog vertoonende Goudsbloemen. Ook de niet-bloeiende planten met bont of frisch groen staan er goed bij, de aardige bonte Thym en de een kussen vormende Saxifraga's, de Campanula carpatica en zoovele aardige vaste planten, die in den winter er frisch en fleurig uitzien, ook zonder hun bloemen. Nu zien wij ook pas hoe opvallend rijk de klimop bovenaan de schutting bloeit en een staag gegons van bijen toont aan dat het honingbloemen zijn. Altijd is er in ons tuintje wat te zien of op te merken! Maar nu gaan wij de leeg gekomen plekken weer met bloembollen beplanten, voor tulpen en zelfs voor narcissen is het nu nog net tijd genoeg en zoo komt er weer nieuw leven in den tuin! B.